

DOI: 10.31866/2616-759X.6.1.2023.276711

УДК 792.071.2.027:75.054-051]-048.87

СИНЕРГІЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕЖИСЕРА ТА СЦЕНОГРАФА**Марина Сорока^{1а}, Олександра Мошкіна^{2b}, Ганна Сухомлин^{3b}**¹ кандидат мистецтвознавства, доцент;e-mail: marysya@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0509-8508² старший викладач;e-mail: slavetana@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6561-7480³ асистент викладача;e-mail: hanna.sukhomlyn@gmail.com; ORCID: 0000-0002-4113-4449^а Київський університет культури, Київ, Україна^б Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна**Анотація**

Стаття присвячена дослідженню проблематики творчої взаємодії театрального режисера та художника, виявленню їх взаємовпливу в процесі роботи над постановкою вистави. **Метою дослідження** є виявлення напрямів розвитку взаємозалежних і необхідних професійних відносин у творчому тандемі режисер – сценограф та визначення принципів успішної спільної творчості в союзі театрального художника й режисера на прикладі провідних постановників українського театру ХХ – початку ХХІ ст. **Методологія дослідження** передбачає застосування таких методів, як системний – для розгляду об'єкта дослідження як відкритої системи з власною сутнісною автономією; історико-культурний – для розгляду проблематики мистецької взаємодії режисера та сценографа в контексті історичного розвитку українського театру; синергетичний – для вивчення творчого процесу, що полягає у співпраці двох митців для досягнення єдиної мети – створення цілісного сценічного образу; емпіричне дослідження – для вивчення літературних джерел, дослідження наявних зразків творчої взаємодії театрального режисера й художника та ін. **Наукова новизна.** На основі дослідження найвідоміших творчих тандемів режисер – сценограф українського театру за останнє століття, таких як Лесь Курбас та В. Меллер, С. Данченко та Д. Лідер, І. Уривський та П. Богомазов, виявлено різноманітні професійні погляди на творчу кореляцію режисури й сценографії. **Висновки.** З'ясовано, що в контексті цільового налаштування театральної творчості з позиції творчого тандема режисер – художник для українського театру характерне використання двох діаметрально протилежних варіантів: створення художнього оформлення сценічного простору вистави відповідно до режисерського задуму та створення сценографії, яка гіпотетично може стати основою прочитання сценічного твору. Історія українського театру засвідчує якісні зміни професійних стосунків між режисером і сценографом – еволюцію від співучасті (фрагментарного залучення художника в процес постановки) до співтворчості (творчої взаємодії). Творча взаємодія, синтез креативних ідей у процесі створення цілісного художнього образу вистави лишається основним принципом і найбільш плідним підходом

до співпраці режисера та сценографа. Основоположним принципом кореляції режисера й сценографа є синергія.

Ключові слова: театральний режисер; сценограф; кореляція; синергія; співпраця; творчий тандем

Постановка проблеми

Постановка вистави – типова форма творчої співпраці, що сприяє професійній реалізації діячів театального мистецтва – режисера, акторів, художника, хореографа, композитора й ін. Творча взаємодія режисера та сценографа – складний багатоаспектний взаємовплив двох основних авторів вистави, одним з головних завдань якого є створення художнього образу.

У сучасному театальному мистецтві рівень художнього осмислення дійсності перебуває в безпосередній залежності від ступеня взаємопроникнення та плідного синтезу ідей усіх творців вистави, що актуалізує означену проблематику.

Особливості співтворчості режисера та сценографа як добровільного й свідомого обмеження особистої творчої свободи в ім'я спільної діяльності, одночасного та паралельного втілення в життя різних художніх задумів заслуговує на увагу і дослідження з позицій сучасної гуманітаристики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тема взаємовідносин між режисером і сценографом, що формувалися історично, відповідно до етапів розвитку театального мистецтва, побіжно висвітлена в багатьох дослідженнях та публікаціях, присвячених аналізу вистав провідних українських постановників, зокрема в працях М. Гринишиної (2012), Н. Єрмакової (2012), О. Ковальчук (2006), С. Триколенко (2016), В. Фіалко (2006) та ін. Серед останніх наукових публікацій, в яких розглянуто різноманітні аспекти сценографії у вітчизняному театрі, проблематику творчого тандему режисер – сценограф оглядово аналізує Б. Бойчук (2016), О. Клековкін (2017), М. Девізорів (2020), Т. Руденко (2022), О. Попова (2022) та ін. Дилему погляду на пріоритетність авторства роботи режисера та сценографа, опираючись на історичний досвід і на приклади із сучасної театальної практики, розглядає Л. Бевзюк-Волошина (2014).

Виклад основного матеріалу

Затвердження наприкінці XIX – на початку XX ст. театальної режисури як самостійної особливої галузі сценічної діяльності викликало радикальні трансформації місця та ролі художника у виставі, посприявши поступовому становленню сценографії як одного з видів просторово-часових мистецтв. Плеяда талановитих живописців, замінивши в театрі декораторів, докорінно перетворила художнє оформлення вистави: замість архітектурного чи пейзажного тла, що переходили з однієї постановки до іншої, для кожної нової вистави почали

розробляти унікальні декораційні рішення всіх деталей оформлення в єдиній стилістиці, що безпосередньо залежала від конкретної режисерської концепції та загального задуму сценічного твору. Можливість творити в сценічному просторі нові форми зумовила активну розробку інноваційних прийомів оформлення, перетворивши театрального художника на співрежисера, який переважно визначає динаміку, темп і ритм сценічної дії, характер і пластичне вирішення мізансцен та ін.

Зі сценографічного погляду створення художнього оформлення, що, можливо, стане основою вистави, і створення художнього оформлення безпосередньо для вистави – це два діаметрально протилежних цільових налаштування сценографічної творчості, що здійснюють безпосередній вплив на її характер. У першому разі художник намагається реалізувати себе в межах свого мистецького стилю, діючи незалежно та вільно. Орієнтуючись у процесі створення художнього оформлення на конкретну, окреслену режисером навіть тільки в загальному плані концепцію, він втрачає і право на свободу вираження, і свободу волі, оскільки бере на себе зобов'язання привести кінцевий результат своєї діяльності відповідно до задуму режисера та законів акторського мистецтва.

Не менш складним процесом є створення вистави в співавторстві і для режисера.

Відповідно до мети дослідження проблематику кореляції творчої діяльності режисера та сценографа розглянемо крізь призму загальнонаукового поняття синергії, що означає здатність організму або системи реагувати на спільну дію кількох чинників силою, яка перевищує звичайну сумарну дію цих чинників.

Синергійний підхід до творчості передбачає наявність у кожного із залучених до події творців досвіду ефективної взаємодії, спрямованої на колективне примноження отриманого результату від такої колаборації. Синергія в процесі постановки вистави – це творчий процес, що полягає в співпраці двох талановитих особистостей для досягнення єдиної мети – створення цілісного художнього образу.

Синергійність (похідне поняття від «синергії») у контексті дослідження творчої взаємодії режисера та сценографа тлумачимо як здатність митців до:

- узгодженої (внутрішньої та зовнішньої) взаємодії та зміни сценічного середовища з використанням творчої енергії в процесі досягнення спільної мети;
- інтеграції індивідуальних сценаріїв візуального ряду вистави, що передбачає створення єдиної атмосфери сценічної постановки;
- синхронізації індивідуального бачення мізансценічного малюнка, організацію та подолання дисбалансу.

Отже, можемо сформулювати визначення співтворчості режисера та сценографа як автономної професійної компетенції, що полягає в здатності підкорення власного бачення спільному задуму, у створенні композиції дії, синхронізуючи власні дії з діями партнера; інтегруванні зусиль партнера й власних у процесі створення єдиної атмосфери вистави.

В історії українського театру є чимало прикладів творчої взаємодії режисера та сценографа, частина з яких була не дуже вдалою, а частина призвела до створення істинних шедеврів сценічного мистецтва. За межами кінцевого

результату лишається довгий пошук взаєморозуміння й точок взаємодії, що сприяють взаємному розкриттю граней таланту в розв'язанні спільних мистецьких завдань.

Одним з найяскравіших творчих тандемів режисера та сценографа на українській драматичній сцені першої половини ХХ ст. є тандем Леся Курбаса й В. Меллера – художника, особливістю стилю сценографії якого, на думку дослідників, є «виразність та багатофункціональність декорацій-інсталяцій» (Руденко, 2020, с. 119). Художнє новаторство творчої взаємодії двох експериментаторів у напрямі конструктивізму, експресіонізму, кубофутуризму й театру як синтезу мистецтв проявилось в постановках «Джиммі Гіггінс» (1923 р.), «Макбет» В. Шекспіра (1924 р.), «Народний Малахій» (1918 р.), «Мина Мазайло» (1929 р.), «Маклена Граса» (1933 р.) та ін.

Б. Бойчук, досліджуючи сценографію авангардистів і «Березіль» (2016), стверджує: «Леся Курбас <...> тісно співпрацював із сценографами Вадимом Меллером і Анатолем Петрицьким та викладав їм свої бажання і візії. Художники, в свою чергу, виконували проєкції Курбаса у своєму стилі і згідно зі своїми візіями, підказували також Курбасу оригінальні й цікаві розв'язки. Театр "Березіль" був єдиною інституцією, де театр впливав на художників, а художники на театр» (с. 6).

Сценограф у цьому тандемі постає співтворцем, який тонко відчуває як режисера, так і акторський склад, сприяє втіленню їхніх ідей та розкриттю образів, зберігаючи власне творче обличчя.

У 1960–1970-ті рр. в Україні характерною рисою режисури стає «інтелектуальний театр», специфіка якого полягає в процесі вирішення, поступового розкриття унікального механізму мислення на сцені, та загострена увага до конкретної філософсько-естетичної та гостросоціальної деталі сценографії, що, поступово набуваючи все більшої виразності, стає самостійним сценічним образом. Предметний світ сценічного простору, в якому наближена до символу деталей набуває динамічних властивостей і може взаємодіяти з актором, позиціюється як своєрідна модель світу. Цей тип взаємозв'язків режисури та художнього оформлення стає відомий як дієва сценографія.

Прийоми дієвої сценографії активно розробляли провідні вітчизняні театральні художники з метою збагачення та ускладнення драматургії вистав, відображення принципів художнього мислення режисерської дійсності, характеризуючи сутність сценічної дії. Особливий внесок у розвиток дієвої сценографії здійснив Д. Лідер – художник-філософ, творча концепція якого передбачає створення складного образного часопростору вистави й ґрунтується на внутрішньому суб'єктивному відчутті творця та складному образно-метафоричному мисленні.

Творчий тандем С. Данченка та Д. Лідера являє собою приклад унікального, надзвичайно плідного в аспекті високохудожнього кінцевого результату і надзвичайно складного в аспекті синергетичного діалогу між двома митцями, філософсько-світоглядні принципи яких були безпосередньо пов'язані з художніми проблемами, питаннями етики й естетики.

Постановки вистав «Дядя Ваня» А. Чехова (1980 р.); «Загибель ескадри» О. Корнійчука (1981 р.); «Візит старої дами» Ф. Дюрренматта (1983 р.); «Камінний

господар» Лесі Українки (1988 р.); «Тев'є-Тевель» Г. Горіна за Шолом-Алейхемом (1989 р.) – результат складного осмислення специфіки людської цивілізації та її одвічних проблем на високому філософському рівні.

Згадуючи про роботу із С. Данченком, Д. Лідер наголошує: «Він [С. Данченко] ніколи не нав'язує, не пропонує феєрверку винаходів, концепцій та ідей. Тому що вулкан це не святковий салют із петардами. Він – там, углибині: спостерігає і помічає. І спочатку це незвично. Але саме тому ми добре разом працювали. А може, й тому, що обидва – мовчуні і підпільники» (с. 190).

Деякі дослідники акцентують на тому, що головний режисер Київського театру імені Івана Франка «поділяв ідеї Д. Лідера щодо асоціативності, символізму вистави, демонстрації на театральній сцені проблем довколишнього світу» (Триколенко, 2016, с. 57).

Проте, на думку відомих українських театрознавців В. Фіалко й О. Клековкіна, «гармонійне співробітництво між Данченком і Лідером – лише красива легенда» (Клековкін, 2017, с. 280), а насправді роботу над постановками вистав ускладнювали занадто відмінні методи митців (споглядально-інтуїтивний метод С. Данченка та метод «вичерпного концептуалізму» Д. Лідера, який проявлявся в самодостатній метафоричності сценографії), а також різниця психології їхньої творчості (Фіалко, 2017, с. 68). В. Фіалко (2017) припускає, що «у налагодженні співавторства режисера і сценографа не останню роль відіграла притаманна С. Данченкові оптика художнього світобачення, котра посилювала інтелектуальний зміст його найкращих вистав, фокусуючи увагу насамперед на сенсах життя – не на прикметах» (с. 68). У цьому творчому альянсі, безумовно, мова йде про фігури рівномасштабні. Ця рівність ускладнювала спільний творчий процес, означений вищими обставинами.

На нашу думку, унікальність синергії С. Данченка та Д. Лідера ґрунтується на надзвичайній інтелігентності й повазі до творчості з обох боків. Творчий тандем двох митців базувався не на домінуванні однієї творчої особистості над іншою, не на простому узгодженні творчих позицій на паритетних засадах паралельного існування, а на їх синергетичній амбівалентній компліментарності.

Творча співпраця С. Данченка та Д. Лідера здійснила вирішальний вплив на розвиток української театральної культури останньої третини ХХ – перших десятиліть ХХІ ст. Поетика здійснених театральних постановок безпосередньо пов'язана з напрямками творчих пошуків майстрів, що проявилася в новаторському прочитанні драматичного тексту, психологізмі й інтелектуальності образів, створенні унікальних образних конструкцій, що втілюють у собі весь макрокосм буття.

На сучасному етапі розвитку українського театру одним з яскравих прикладів синергетики режисера та сценографа є творчий тандем молодих митців – режисера І. Уривського та художника П. Богомазова. Їх співпраця репрезентує інший варіант синергії режисера з художником як з найкращим другом і найближчим творчим соратником. Експерименти з композиційним підходом є важливою частиною їхньої співтворчості – режисер і художник прагнуть зрозуміти композиційний процес одне одного з метою розробки власної моделі спільного художнього процесу.

На думку П. Богомазова, такий варіант є найбільш прийнятним, оскільки в дружній співпраці «народжується стиль вистави», обирається «спосіб і засоби впливу на емоційне сприйняття глядача, мову та лексику інтелектуального діалогу» (Поліщук, 2020).

Результатом творчої співпраці І. Уривського та П. Богомазова на сцені Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка стали вистави «Лимерівна» (2019 р.), «Трамвай "Бажання"» (2020 р.), «Пер Гюнт» (2021 р.) – постановки, в яких форма, що сповнена символічними знаками та метафорами, разом з емоційно напруженою історією перебувають на першому місці й водночас підпорядковані задуму режисера; сценографія «є рівносильною поряд з іншими складовими вистави» (Котенок, 2021, с. 6).

Співтворчість І. Уривського та П. Богомазова відбувається на основі заздалегідь оговорених і встановлених допустимих стилістичних і практичних меж свободи творчості кожного, а їх робота є результатом утілення в життя узгодженої художньої концепції взаємодії режисури та сценографії.

Наукова новизна. На основі дослідження найвідоміших творчих тандемів режисер – сценограф українського театру за останнє століття, таких як Лесь Курбас та В. Меллер, С. Данченко та Д. Лідер, І. Уривський та П. Богомазов, виявлено різноманітні професійні погляди на творчу кореляцію режисури й сценографії.

З'ясовано, що в контексті цільового налаштування театральної творчості з позиції творчого тандема режисер – художник для українського театру характерне використання двох діаметрально протилежних варіантів: створення художнього оформлення сценічного простору вистави відповідно до режисерського задуму та створення сценографії, яка гіпотетично може стати основою прочитання сценічного твору.

Висновки

Історія українського театру засвідчує якісні зміни професійних стосунків між режисером і сценографом – еволюцію від співучасті (фрагментарного залучення художника в процес постановки) до співтворчості (творчої взаємодії). Творча взаємодія, синтез креативних ідей у процесі створення цілісного художнього образу вистави лишається основним принципом і найбільш плідним підходом до співпраці режисера та сценографа, незважаючи на еволюцію театрального мистецтва загалом і тенденції сценографії зокрема, трансформації форм роботи театральних діячів, стильових та жанрових пошуків.

Проблема спільної творчості режисера та сценографа зумовлена цілим комплексом протиріч. Основоположим принципом кореляції режисера й сценографа є синергія, тобто інтеграція зусиль, мотивів, намірів та індивідуального бачення візуального ряду постановки в єдиному сценічному творі.

Співтворчість режисера та сценографа є автономною професійною компетенцією, що полягає в здатності підкорення власного бачення спільному задуму; створенні композиції дії, синхронізуючи власні дії з діями партнера; інтегруванні зусиль партнера і власних зусиль у процесі створення єдиної атмосфери вистави.

Творчий тандем режисера та сценографа – об'ємна дослідницька тема, яку в межах цієї статті розглянуто описово: пунктирно намічено основні типи творчого тандема режисер – сценограф, що характеризують уявлення кожного з них про роль художнього оформлення сценічного простору у створенні вистави. Перспектива подальших досліджень полягає в поглибленому аналізі творчої співпраці сучасних режисерів і художників вітчизняного театру.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бевзюк-Волошина, Л. А. (2014). Сценограф чи режисер: пріоритет авторства в сучасному театрі. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 15, 64–71. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkkarogo_2014_15_10
- Бойчук, Б. (2016). Сценографія авангардистів і «Березиль». *Кіно-театр*, 1, 6–7.
- Гринишина, М. А. (2012). Чехов «Дядя Ваня». В М. О. Гринишина (Ред.), *Український театр ХХ століття: антологія вистав* (с. 714–734). Фенікс.
- Девізоров, М. В. (2020, 23 квітня). Творчість Данила Лідера в контексті розвитку сценографічної лексики національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. В *Сценічне мистецтво: творчі надбання та інноваційні процеси*, Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та магістрантів (с. 89–93), Київ, Україна. Київський національний університет культури і мистецтв.
- Ермакова, Н. (2012). *Березильська культура: історія, досвід* [Монографія]. Фенікс.
- Клековкін, О. (2016). Данило Лідер: Людина та її простір. В *Διάλογος: Вибрані місця з листів, розмов і записників* (с. 187–190). Арт Економі.-
- Клековкін, О. (2017). Без Данченка. *Художня культура. Актуальні проблеми*, 13, 273–303.
- Ковальчук, О. (2006). Художники українського театру 1950–1980-х років: образні пошуки у часовому контексті. В В. Сидоренко (Ред.), *Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття* (с. 695–786). Інтертехнологія.
- Котенок, В. (2021). Трилер у трейлері. *КіноТеатр*, 2, 5–6.
- Поліщук, Т. (2020, 20 листопада). Той, хто створює «обличчя» вистави. Петро Богомазов – нове ім'я в царині української сценографії. *День*, 220-221. <https://day.kyiv.ua/ru/article/kultura/tot-kto-sozdaet-lico-spektaklya>
- Попова, О. В. (2021). Сценічний дизайн сучасного українського режисерського театру. *Культура і сучасність*, 1, 127–131.
- Руденко, Т. (2020). Авангардний дизайн Вадима Меллера. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 3(1), 116–128.
- Руденко, Т. (2022, June 29). *Курбас: Нові світи/Kurbas: New Worlds*. Issuu (с. 36–49). https://issuu.com/mystetskyiarsenal/docs/kurbas_catalog_mystetskyi_arsenal_2018?fbclid=IwAR3gWOIMKQIRHhc5SUNSSC9nbhtheZxGJulqOBCMT-wsKm7J8XuvbJk-TIQ
- Триколенко, С. Т. (2016). *Українська сценографія кінця ХХ – початку ХХІ ст.: основні тенденції розвитку та авторські позиції* [Дисертація кандидата мистецтвознавства, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України].
- Фіалко, В. (2006). Український театр 1970-х – 1980-х років: режисерсько-сценографічні пошуки. В В. Сидоренко (Ред.), *Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття* (с. 607–694). Інтертехнологія.

Фіалко, В. (2017). «Пластична драматургія» Данила Лідера. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 21, 63–68. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.21.2017.220969>

REFERENCES

- Bevziuk-Voloshyna, L. A. (2014). Stsenohraf chy rezhyser: priorytet avtorstva v suchasnomu teatri [Scenograph or director: the priority of authorship in contemporary theater]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho*, 15, 64–71. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkkarogo_2014_15_10 [in Ukrainian].
- Boichuk, B. (2016). Stsenohrafiia avanhardystiv i "Berezil" [Scenography of avant-gardists and Berezil]. *Kino-teatr*, 1, 6–7 [in Ukrainian].
- Devizorov, M. V. (2020, April 23). Tvorchist Danyla Lidera v konteksti rozvytku stsenohrafichnoi lekshyky natsionalnoho akademichnoho dramatychnoho teatru imeni Ivana Franka [Daniel Leader's creativity in the context of the development of stage vocabulary of the Ivan Franko National Academic Drama Theater]. In *Stsenichne mystetstvo: tvorchy nadbannia ta innovatsiini protsesy* [In the stage art: creative heritage and innovative processes], Materials of the Second All-Ukrainian Scientific Conference of Teaching Staff, doctoral students, graduate students and undergraduates (pp. 89–93), Kyiv, Ukraine. Kyiv National University of Culture and Arts [in Ukrainian].
- Fialko, V. (2006). Ukrainskyi teatr 1970-kh – 1980-kh rokiv: rezhyserсько-stsenohrafichni poshuky [Ukrainian theater of the 1970s – 1980s: directorial and scenographic searches]. In V. Sydorenko (Ed.), *Narysy z istorii teatralnoho mystetstva Ukrainy XX stolittia* [Essays on the history of theatrical art of Ukraine of the twentieth century] (pp. 607–694). Intertekhnolohiia [in Ukrainian].
- Fialko, V. (2017). "Plastychna dramaturhiia" Danyla Lidera ["Plastic Drama" by Danylo Lider]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho*, 21, 63–68. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.21.2017.220969> [in Ukrainian].
- Hrynyshyna, M. A. (2012). Chekhov "Diadia Vania" [Chekhov "Uncle Vanya"]. In M. O. Hrynyshyna (Ed.), *Ukrainskyi teatr XX stolittia: antolohiia vystav* [Ukrainian Theater of the Twentieth Century: Anthology of Performances] (pp. 714–734). Feniks [in Ukrainian].
- Klekovkin, O. (2016). Danylo Lider: Liudyna ta yii prostir [Danylo Leader: Man and his space]. In *Διάλογος: Vybrani mistsia z lystiv, rozmov i zapysnykiv* [Διάλογος: Selected passages from letters, conversations and notebooks] (pp. 187–190). Art Ekonomi [in Ukrainian].
- Klekovkin, O. (2017). Bez Danchenka [Without Danchenko]. *Artistic Culture. Topical Issues*, 13, 273–303 [in Ukrainian].
- Kotenok, V. (2021). Tryler u treileri [Thriller in the traile]. *KinoTeatr*, 2, 5–6 [in Ukrainian].
- Kovalchuk, O. (2006). Khudozhnyky ukrainskoho teatru 1950–1980-kh rokiv: obrazni poshuky u chasovomu konteksti [Artists of the Ukrainian Theater of the 1950s and 1980s: Figurative searches in time context]. In V. Sydorenko (Ed.), *Narysy z istorii teatralnoho mystetstva Ukrainy XX stolittia* [Essays on the history of theatrical art of Ukraine of the twentieth century] (pp. 695–786). Intertekhnolohiia [in Ukrainian].
- Polishchuk, T. (2020, November 20). Toi, khto stvoriuie "oblychchia" vystavy. Petro Bohomazov – nove imia v tsaryni ukrainskoi stsenohrafi [The one who creates the "face" of the

- performance. Petro Bogomazov is a new name in the field of Ukrainian stage]. *Den*, 220-221. <https://day.kyiv.ua/ru/article/kultura/tot-kto-sozdaet-lico-spektaklya> [in Ukrainian].
- Popova, O. V. (2021). Stsenichniy dizain suchasnoho ukrainskoho rezhyserskoho teatru [The stage design of the contemporary Ukrainian director's theater]. *Kultura i suchasnist*, 1, 127–131 [in Ukrainian].
- Rudenko, T. (2020). Avanhardnyi dizain Vadyma Mellera [Avant-garde Design of Vadum Meller]. *Demiurge Ideas Technologies Perspectives of Design*, 3(1), 116–128 [in Ukrainian].
- Rudenko, T. (2022, June 29). *Kurbas: Novi svity/Kurbas: New Worlds* [Kurbas: New Worlds/Kurbas: New Worlds]. Issuu (pp. 36–49). https://issuu.com/mystetskyiarsenal/docs/kurbas_catalog_mystetskyi_arsenal_2018?fbclid=IwAR3gWOIMKQIRHHc5SUNSSC9nbhtheZxGJulqOBCMT-wsKm7J8XuvbJk-TIQ [in Ukrainian].
- Trykolenko, S. T. (2016). *Ukrainska stsenohrafiia kintsia XX – pochatku XXI st.: osnovni tendentsii rozvytku ta avtorski pozysii* [Ukrainian scenography of the late 20th – early 21st centuries: main development trends and author's positions] [PhD Dissertation, Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology. MT Rylsky NAS of Ukraine] [in Ukrainian].
- Yermakova, N. (2012). *Berezilska kultura: istoriia, dosvid* [Berezil culture: history, experience] [Monograph]. Feniks [in Ukrainian].

**CREATIVE ACTIVITY SYNERGY
OF A DIRECTOR AND STAGE DESIGNER****Maryna Soroka^{1a}, Oleksandra Moshkina^{2b}, Hanna Sukhomlyn^{3b}**¹ *PhD in Art Studies, Associate Professor;**e-mail: marysya@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0509-8508*² *Senior Lecturer; e-mail: slavetana@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6561-7480*³ *Assistant; e-mail: hanna.sukhomlyn@gmail.com; ORCID: 0000-0002-4113-4449*^a *Kyiv University of Culture, Kyiv, Ukraine*^b *Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine***Abstract**

The article is devoted to the study of the problem of creative interaction between a theater director and an artist, identifying their mutual influence in the process of working on a performance. **The purpose of the study** is to identify the directions of development of interdependent and necessary professional relations in the creative tandem of director–set designer and to define the principles of successful joint creativity in the union of theater artist (stage designer) and director on the example of leading directors of Ukrainian theater of the 20th and early 21st centuries. **Research methodology** involves the use of such methods as systematic – to consider the object of study as an open system with its own essential autonomy; historical and cultural – to consider the problems of artistic interaction between the director and the stage designer in the context of the historical development of Ukrainian theater; synergistic – to study the creative process, which consists in the cooperation of two artists to achieve a single goal – to create a holistic stage image; empirical research – to study literary sources, research existing examples of creative interaction between a theater director and an artist, etc. **Scientific novelty.** Based on the study of the most famous creative tandems of director – set designer of the Ukrainian theater over the past century, such as Les Kurbas and V. Meller, S. Danchenko and D. Lider, I. Uryvskiy and P. Bohomazov, the author reveals various professional views on the creative correlation of directing and set design. **Conclusions.** It has been found that in the context of the targeted setting of theatrical creativity from the position of the creative tandem director–stage designer, Ukrainian theater is characterized by the use of two diametrically opposed options: the creation of artistic design of the performance stage space following the director's intention and the creation of scenic design, which can hypothetically become the basis for reading a stage work. The history of Ukrainian theater shows qualitative changes in the professional relationship between the director and stage designer – the evolution from complicity (fragmentary involvement of the artist in the production process) to co-creation (creative interaction).

Keywords: theater director; scenographer; correlation; synergy; cooperation; creative tandem